הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר אהבה

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות ציצית

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות ציצית

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-ציצית/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ד 4
הלכה ו 4
הלכה י 5
הלכה יא 5
הלכה טו 6
פרק ב 7
הלכה ח 7
פרק ג 8
הלכה א 8
הלכה ד 10
הלכה ו 11
הלכה ז 15
הלכה ח 15
הלכה ט 18
הלכה י 20

פרק א

הלכה א

ואין לחוטי הענף מנין מן התורה. ועיין מ"ש מרן וז"ל (א"ק) [ומ"מ יש לתמוה] וכו' וצ"ע. וקשה דמאי קושיא הא הניח הנחה דבתורה לא נתפרש אלא מדברי סופרים.

הלכה ד

התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב וכו'. ומה שיש לעמוד בדברי רבינו יעו"ש בפרק זה הל' י"ח בדברי מרן, וכאן יישב קצת וז"ל משמע לי דרבינו אינו מפרש כפירוש רש"י אלא הכי מפרש לה התינח וכו' אלא תכלת וכו' מאי היא וכו'. והנה פירוש זה שפי' מרן בגמ' לדעת הרמב"ם קשיא טובא דלא משמע כן בגמ' מכמה אנפי, חדא כשהקשה המקשה תינח וכו' קאי אתירוץ שתירץ לא נצרכה אלא לסדין בציצית דמצוה לאקדומי לבן ברישא וכו' ואי אקדים תכלת ללבן לית לן בה נמצא דאוקי לרישא בקדימה ולעולם דאיכא שניהם ועל זה קאמר הא תינח וכו' ולדברי מרן דפי' דלא כרך עליהם תכלת איך קאמר הא תינח זאת. ב' מאי קא משני בגמ' לא נצרכא אלא לטלית שכולה תכלת דמצוה לאקדומיה תכלת ברישא וכו' ואי הקושיא היא כפירוש מרן דמשמע דאי לא הטיל אלא חוט תכלת בלבד יצא מאי משני בקדימה. יבוא השלישי והוא שתירצה הגמ' אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לגרדומין דאי וכו' תכלת וקאי לבן ואי וכו' לבן וקאי תכלת לית לן בה ע"כ, ובשלמא לפירוש רש"י ז"ל דהא דרבא קאי לכולה מתני' ניחא דנקט דבר והיפכו דהיינו כולה מתני' אלא לפירוש מרן דלא קאי הא דרבא אלא לסיפא דמתני' ורישא כדקיימא קיימא דהיינו אין לו תכלת עושה לבן לבדו לפירושו וא"כ מאי האי דכפל רבא והכי הו"ל לומר דאי איגרדם לבן וקאי תכלת דהיינו פירושא דסיפא ולא עוד.

הלכה ו

אחד משמונה. ועיין מ"ש הראב"ד, ומ"ש עליו מרן שכדבריו כתבו התוס'. פי' שכתבו התוס' כן מהספרי דאילו הם סברי דצריך ב' תכלת וב' לבן. וכתב עוד מרן וז"ל וטעמו של רבינו מדכתיב פתיל תכלת פתיל חד משמע והכי משמע בספרי. וראיתי להרב מרכבת המשנה נר"ו דהקשה דהיכי משמע מהספרי דאחד משמונה של תכלת די והא ממ"ש עוד הסיפרי אין פחות מג' חוטין לדעת בית הלל וד' לדעת בית שמאי וג' חוטין לב"ה הם השלמים דהיינו ו' וא"כ חוט אחד דאמר תחילה הוי ג"כ שלם דהיינו ב' וכן אף אנן נמי

תנינן בתוספות בכורות דף ט"ל ע"ב סוף ד"ה כמה וז"ל ומיהו ג' דקאמרי ב"ה על כרחינו קודם שנכפלו דג' לא משכחת לאחר שנכפלו וכו', וא"כ קשה איך הוי רבינו כהספרי.

הלכה י

כתב מרן ובעל מגדל עוז וכו' נראה דמפרש וכו'. הרב מרכבת המשנה כתב כוונת המגדל עוז דמ"ש דהוי למצוה הוא לדעת הראב"ד דמאי קשיא ליה להר"מ דאדרבא הדין עמו דההיא דספרי לא לעכב נאמר ולזה כתב כבר העתקתי בסמוך שכתב לחכמי לוניל כלומר זה שכתבתי הוא לדעתי ולדעת הראב"ד אבל רבינו כבר השיב לחכמי לוניל עכ"ל. ומוכרחים דבריו אלו ממ"ש עוד המגדל עוז לישב ההיא דעירובין במופסקין וכו' ואין זה נכנס בתוך דברי תשובת רבינו לחכמי לוניל מוכרח שהוא תירוץ לעצמו להשגת הראב"ד.

ברם שאר דברי המגדל עוז תמוהים א' למה שהשיב להההיא דעירובין דלאו השזירה גורם אלא ההפסקה וכו'. ועין רואה מסוגיית הש"ס בבירור שהשיזור גורם עד לבסוף ההיא דתירץ בשזורין יעו"ש. וכן ראיתי להרב הנזכר [מרכבת משנה] הרגיש בזה והוסיף בטענתו עליו ממ"ש הוא עצמו בפ"ב ה"ז עיי"ש דאזיל ומודה לדעת רבינו דהשיזור עיקר. ועיי"ש מה שהקשה עוד עליו והצריך עיון.

הלכה יא

עיין מה שתפס הרב יד אהרן נר"ו ממה שפסק רבינו כאן למ"ש בהל' תפילין, וכן מצאתי כתוב למורי הרב הראב"ע ז"ל משם מהר"ם מלמד ותירץ לו וז"ל ואפשר לומר במ"ש התוס' ד"ה כתנאי וז"ל תימה דילמא ציצית שאני דבפ"ק דסוכה דריש גדילים תעשה לך לשם חובך ואי משום דכתיב לך לאות וכו' וזה הוקשה לרבינו ולכך מיישב הכי דהתם כדי דלא תיקשי לרב מוקמי ליה סתמא דש"ס כרבנן ולשמואל כרשב"ג דמפורש טפי ואה"נ דהוה מצי למהוי כרבנן וציצית שאני אלא כדי דלא תיקשי לרב מוקמינן ליה כרשב"ג אמנם התם דמכח ב"ה מוכרח סתמא דש"ס לומר דציצית שאני אם כן מצינן שפיר למימר דאפי' רבנן פסלי בציצית וקיי"ל כוותייהו בעור של תפילין, ובציצית כשמואל ולא מטעמיה דלדידן אפי' רבנן מודו משום דכתי לך כמו דסברו ב"ה אי נמי דמצינן למימר למי' דאפי' שמואל מודה בהא והתם שאני דמוקמינן ליה כרשב"ג משום דלא תירץ לרב כדאמרן עכ"ל.

ואין עושין מצמר גזול. וכתב מרן נראה דמיירי קודם יאוש עכ"ל. כוונתו דאי הוה יאוש קני כיון דאיכא ג"כ שינוי מעשה דלתירוץ זה לא אסיק אדעתיה דהוי שינוי החוזר לברייתו ושניהם צריכי, וקשיא דאי הוה ס"ד לתירוץ זה דשינוי כזה מועיל ולא הוי חוזר

לברייתו א"כ שפיר קני אפי' בלא יאוש וכמ"ש רבינו בריש פ"ב מהל' גזלה דשינוי לחוד קני יעו"ש. ושוב ראיתי להרב מחנה אפרים הל' גזלה סי' כ"ט הקשה כן ורצה לפרש דמ"ש הנימוק"י דבדאיכא שניהם יאוש ושינוי מעשה קנה היינו אפי' חוזר לברייתו וכמ"ש הטור סי' שס"ד דקנה, ורבינו או ס"ל דליכא יאוש ולכן לא קנה בשינוי כזה או ס"ל כסברת הרמב"ן דשינוי החוזר לא מהני אפי' עם יאוש יעו"ש. והנה אי כוונתו כמו שנראה מפשיטות דבריו דמ"ש כן הוא לדידיה ולא לדעת מרן ניחא ברם לדעת מרן ז"ל לא ניחא כלל דאי ס"ל למרן כן לדעת הנימוק"י ודאי דדעתו הוא להשוותו עם רבינו וא"כ לתירוץ זה ניחא ברם לאי נמי נמצא דפליג רבינו עם הנימוק"י וא"כ מאי א"נ דקאמר אין צריך לזה דזה הוא פשט דברי רבינו דפליגי אלא דבא הוא להשוות ולא היה לו לומר אלא מ"ש בתירוץ א'.

עוד כתב מרן א"נ אפי' וכו' עכ"ל. פי' שגזל צמר מלובנת דאילו בלי ליבון הליבון אינו חוזר לברייתו וכמ"ש בגמ' ריש פרק הגוזל [קמא]. ושוב ראיתי בס' אדני פז לחכם אשכנזי כתב דאיירי אפי' בלי ליבון והכריח דליבון הוי שינוי החוזר והאמת איתו אמנם אני תמיה דמחוטים לעשותו צמר לא מקרי שינוי החוזר ואמינא לה מהא דאיתא התם הגוזל צמר ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם כשעת הגזלה ואמרו בש"ס הני אין ליבון לא ורמינהי וכו' אמר אביי תנא דידן קתני שינוי דרבנן צמר ועשאן בגדים בצמר טווי דאי בעי סתר ליה ופירש"י והוי חוטין כמעיקרא, ויש להקשות למה לא פי' צמר ועשאן חוטין דחוזר לברייתו ולמה הלך עד בגדים דכעין זה היא קושיית הגמ' דאמרה אמרי עצים וכו' וכדפירש רש"י ודאי רש"י נמוקו עמו דלישנא דמתני' דייק דקתני ועשאן בגדים וה"ל לומר חוטין אלא ודאי דאיירי דהוה טווי כשגזלה וצמר דנקט לאו דוקא ואעיקרא דדינא תיקשי לן לתנא למה נקט דינו בהכי ולא צמר ועשאו חוטין נראה מזה ודאי דזה מקרי אינו חוזר וא"כ נראה דצמר וטוואו אינו חוזר לברייתו היפך דברי מרן.

הלכה טו

הטיל ציצית על ציצית וכו'. עיין למרן ב"י סי' י' מ"ש עליו. ולענ"ד הוא דוחק גדול חדא דאיך יחד לרבא סברא זאת דמשום דעבר בבל תוסיף לא הוי מן העשוי ואדרבא כלפי לייא וכדקא מותיב ליה רב פפא לפי דרכו זאת. שנית דכפי דרכו נמצא דר"פ דפליג עליה דרבא (דמתכוון) [במתכוון] להוסיף דלרבא חשיב שפיר כתעשה ולא מן העשוי ולר"פ חשיב כעשוי א"כ איך אמר ר"פ ממאי דגברא לאוסופי וכו' כנראה דאי להוסיף אתי אזיל ומודה ליה וזה אינו כפי דרכו והכי הו"ל לומר ממאי דכי עבר אבל תוסיף הוי מעשה בהכשר.

והנראה לענ"ד הוא דהכי הוי פרושא דשמעתתא לדעת רבינו דהקשו בש"ס ומי אמר תעשה ולא מן העשוי והאמר ר' זירא הטיל למוטלת כשרה אמר רבא וכו' כלומר פליג אר' זירא השתא בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי בתמיה וכיון שכן חשיב מן העשוי ואיך אמרת הטיל למוטלת כשרה אתקיף ליה רב פפא לרבא ממאי וכו' דילמא לבטולי וכו' וא"כ כשרה כר"ז והכל נרדף והקושיא הוי עד סוף הענין ומי אמרת תעשה ולא מן העשוי ואסיק בקושיא ואין זה דוחק לפי דרכינו דהא גם לרש"י אסיק בקושיא אלא שאינו בדרך זה. והא דהביא הש"ס הא דרבא ור"פ לפי דרכינו הוא לקיום הא דר"ז כלומר דהכי קי"ל, ונמצא לפי דרך זה דבין לרבא בין לר"פ היכא דמכוון לאוסופי פסול והוי בכל ענין בין דפסיק לקמאי בין לבתראי ומטעם דכתב רבינו ז"ל ולהיכא דכיון לבטולי כשרה לכו"ע ואפילו לרבא דעד כאן לא פליג רבא עליה דר"ז אלא משום דס"ל דלאוסופי קא מכוון ברם היכא דמכוון לבטולי מודה ליה וכן רב פפא אי לאוסופי מכוון מודה ליה לרבא אלא דלבטולי מכוון ולא פליגי אלא דלמר לבטולי מכוון ולמר לאוסופי דהיינו בסתם וכמ"ש מרן לעיל בסמוך לדעת הרא"ש.

פרק ב

הלכה ח

עיין מ"ש מרן ב' פירושי רש"י והבין לדעת רבינו כפירוש ב' של רש"י. והיינו ודאי מדכתב סתם מפני שנראה כתכלת ולא כתב דאיכא למיגזר שום גזרה והא ודאי מורה כפירוש ב' של רש"י ולפי הנחה זאת יתכן לדעת רבינו מה שלא חילק בין טלית של ד' חוטין לח' שהקשה מרן ז"ל, דכיון דעיקר הפיסול נגע בה מטעם דצריך ב' מינין, מינה לטלית בת ח' חוטין דלית לן בה וכשר. ומה שלא הביא דין דח' חוטין לענין דלכתחילה לא יעשה כן היינו משום דסתמא איירי רבינו ובכלל [זה] ג"כ בת ח' לכתחילה, וכדכתב מרן. והוצרכתי לכתוב כן כדי לתת טעם לרבינו למה שסמך בדין בת ח' שלא לכותבו מפני שלכתחילה אין לעשות כן (ואפי') [לאתי] למיטעי לומר ג"כ דלא יהא כשר לזה כתבתי דאין לחוש לזה.

ובמ"ש מהר"י בן חבי"ב על רבינו הביאו בב"י סי' ט', וכתב עליו מרן לא ידעתי וכו' דא"כ הו"ל להקדים היתה כולה תכלת ע"כ. ואנכי לא ידעתי מה הפרש יש בין קדימת דין תכלת לשאר צבעונים דאי יקדים תכלת הפירוש כך הוא אינו יכול לעשותו בגוון תכלת הא שאר צבעונים יכול ואי יקדים שאר צבעונים הכי פירושו שאר צבעונים יכול לעשות מעין צבעו הא תכלת אינו יכול ובין הכי ובין הכי מתפרשים דברי רבינו כפירוש

מהר"י בן חביב.

עוד כתב מרן שם וז"ל ומ"ש בפירוש אחד וכו' ולא נעלם וכו' עכ"ל. לא ידעתי אמאי לא הקשה לדבריו בפשיטות והוא דמ"ש רבינו והוא הנקרא לבן איירי בטלית לבן שרובן הן לבנות וכמ"ש רש"י במנחות דף ל"ח ד"ה מידי צבעא גרים וז"ל ורוב טליתות לבנות הן וכו', וכ"כ התוס' ג"כ משמו, ולכן נקט רבינו שם בפ' א' לבן, וה"ה לשאר צבעונים דצריך לעשותו מצבע הטלית.

פרק ג

הלכה א

עיין מ"ש מרן. ודע דזה שכתב מרן כאן היינו מ"ש בב"י משם מהר"י אבוהב ולא כמ"ש בס' נחפה בכסף סי' א' בדעת מרן וא"צ להאריך בביטול דבריו כי מובן הוא ממנו. ומה שהקשה לדברי מרן הרב פרי הארץ ח"א סי' א' לא קשיא דרבינו קאי בגדול וכמ"ש בתחילת דבריו כסות שחייב בה אדם לעשות ציצית וכו' וכמ"ש מרן לקמן בשם מהר"י בן חביב יעו"ש שהם ממש דברי מרן ומהר"י אבוהב. ותמהני עליו במה שתירץ לקושיא שהקשה ביסוד אחר שלא על דרך מרן כי אחר שהביא עצמו לדרך זה והוא האמת מ"ש לענ"ד, למה הביא יסוד אחר בחובת גברא ומנא הא כל קושייתו היא דלמה השמיט רבינו הא דגדול וכו' והו"ל לתרץ בקיצור דרבינו קאי בגדול וכמ"ש מהר"י בן חביב ומכח קושייתו פירש לו דרך אחרת בדברי רבינו יעו"ש ועשה סמוכות לדבריו וכן לדברי מרן מההיא דחסידים הראשונים וכו' וסיים הרי מכאן ראיה דתליא בקטן דוקא דאל"כ אכתי קשיא דאף דפצעו בה שלוש מ"מ אכתי לא מיחייב אלא בגדול יוצא וכו' ועיי"ש. ואנכי לא ידעתי מאי דעתיה בדברים כאלו דמהיכן ידעינן דהא דחסידים הראשונים לא היה יותר ויותר משיעור כדי שהקטן יתכסה ראשו ורובו וא"כ אף קודם שפצעו בו ג' על ג' היה שיעור כדי חיוב.

והמרדכי הקשה מהך ברייתא דידן דשיעור טלית הוא דקטן יתכסה בו ראשו ורובו להה"א דאיתא בש"ס חסידים הראשונים כיון דהיה בו ג' על ג' היו מטילין בה תכלת וז"ל הקשה ה"ר אלחנן הא בעינן שיעור וכו' וי"ל כיון דעתיד לגומרה מחייב עכ"ל. והקשה הרב פרי הארץ שם וז"ל ודברים אלו תמוהים דהא אסיקנא בש"ס אימא כיון שפצעו בה ג' דהשתא לפום הך שינויא הא איכא שיעורא וכו'. עוד מ"ש משם מר אחיו ולא הונח לו ותלמידו בספר נחפה בכסף קיים דבריו באריכות לשון ויתר דברים והוא ע"פ מ"ש בפירוש רש"י דקושיית הש"ס לא הוי ממאי דליכא שיעורא דאע"ג דליכא שיעורא

מקרי ראוי לציצית ומ"ש רש"י ואע"פ וכו' היינו משום דא"כ צריך להוסיף עד השיעור נמצא דהשתא קרנות אחרים אינן ראוין לציצית לפי שהם למעלה מג' אכן אי לא הוה הך שיעורא לא קשיא ומעתה שפיר הקשה בין לפי הס"ד בין למסקנא דס"ל דאף דליכא שיעורא מקרי ראוי לציצית ולא הוי תעשה ולא מן העשוי ותירץ דעתיד לגומרה מחייב מיד וכו' זה תוכן דבריו ואם קבלה נקבל דהא מ"ש דמטעם דליכא שיעורא והוי פטור עדיין בהטלת שתי קרנות ראשונות ואיכא תעשה ולא מן העשוי לא קשיא מטעם דכיון דעתיד לגומרה חשיב כשלם ומטעם דבעינן תוך שלשה קשיא ליה כיון דשתי הקרנות אינן ראויים להטלת ציצית כיון דמוסיף אח"כ נימא כיון דעתיד לגומרה חשיב כשלם ויהיו שתי הקרנות אחרים ראויים להטלת ציצית והן אמת דכשהם שתי קרנות אינן ראויים ברם כיון דחשבינן ליה על שם סופו כשלם דמי ושפיר חזו שתי האחרים להטלת ציצית וא"כ מה הפרש יש. ומה שהקשה בדברי רש"י הרואה יראה מדברי רש"י [ד]מצד עצמם הם מגומגמים שכתב שכל ציצית וכו' וצ"ל ועוד, ורש"י מפרש קושיית הש"ס בב' אופנים ולעולם זה תלוי בזה אי אזלינן בתר סופו או לא ושפיר הקשה רבו לדרך מר אחיו. ועיין מ"ש הרב יד אהרן יצ"ו לקושיא זאת ומאי דאקהי אקהייתא הרב נחפה בכסף שם והרואה יראה דמה דהקשה א' לדרך היד אהרן הוא ממש מה שהקשיתי גם אני לדרכו.

תניא בפרק התכלת ת"ר וכו' ור' שמעון פוטר מאי טעמיה דר"ש דתניא וראיתם אותו פרט לכסות לילה וכו' ומה ראית לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנו בראיה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינו בראיה אצל אחרים ע"כ. ואין להקשות דאם כן אשר תכסה בה למה לי דבלאו הכי מוכרח לרבות כסות לילה מוראיתם אותו ולא כסות סומא דזה ישנו בראיה אצל אחרים לא כן כסות לילה וא"כ אשר תכסה בה למה לי דבשלמא היכא דאית לן קרא לרבות והוצרכנו לרבות חד מינייהו אז שקלינן בשקל הקדש הי מינייהו ראוי למעט והי מינייהו ראוי לרבות אבל היכא דלית לן קרא יתירא ממעטינן מיניה בין כסות לילה בין כסות סומא מוראיתם דמהיכן בא לנו חילוק זה.

עוד שם בש"ס ורבנן אשר תכסה בה מאי עבדי לה ופירש"י דלכסות סומא לא איצטריך דכיון דכסות לילה חייב כ"ש כסות סומא עכ"ל. אין להקשות דקשיא רש"י דידיה אדידיה דאילו כאן כתב דכסות סומא כ"ש דחייב מכסות לילה ואילו בסוכה דף י"א גבי רבי יהודה רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה משום דס"ל לילה זמן ציצית והוי מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות כתב רש"י וראיתם אותו פרט לסומא והיאך אפשר

לאוקמי קרא בהכי דהא כיון דכסות לילה חייב כ"ש כסות סומא, דאי כתב רש"י כאן דכסות סומא מכ"ש דכסות לילה נפקא היינו היכא דבעינן למימר דאשר תכסה אתי לחיוביה לזה כתב דלא צריך קרא לחיוביה ברם היכא דאמרינן דאתי קרא לפטוריה שפיר דמי דאדרבא להכי אתא קרא כי היכי דלא לימא איפכא במכל שכן.

אך קשה טובא דדברי רש"י שם הם היפך הש"ס דהא מאן דמחייב כסות לילה היינו כרבנן דהכא ולרבנן קרא דוראיתם אותו דריש ליה לראה מצוה זאת וזכור מצוה אחרת וסומא פטור ומהיכא בא לו לרש"י לפרש כן. וכתב הרא"ש וז"ל והא דתניא בספרי וכו' נ"ל דה"פ אי לא כתיב וכו' שאין להטיל בכל כנפיים אלא באחד מהם עכ"ל הביאו הב"י סי' י'. ואין להקשות דא"כ אמאי מוקי לפלוגתא להנהו תנאי בפ"ב דזבחים דף י"ח דאיכא מאן דפטר בעלת ה' אימא דלא פטר אלא שלא להטיל בכל ה' דבשלמא בספרי מייתי תחילה מקרא דעל כנפי בגדיהם לקס"ד לחיוב ניחא הך פירושא דהכי משתמע מעל כנפי וכל כנפים במשמע להכי תנא דספרי בא לאשמועינן דפטור דאינו חייב אלא בד' לא כן תנא דברייתא דלא תפש כן ושוב ראיתי למורי הרב הראב"ע כ"כ בב"י.

הלכה ד

שהטלית שאולה פטורה מן הציצית. וכתב הרא"ש פ' כל הבשר ולי נראה דהא דטלית שאולה מיירי ששאל טלית שאינה מצוייצת אבל השואל טלית מצוייצת אדעתא דהכי השאילה לו שיברך עליה עכ"ל. והקשה הט"ז סי' י"ד דמאי שנא מלולב דביום הראשון שאול פסול וכו' וסיום דבריו דכי היכי דהתם יש מיעוט דלכם כאן נמי יש מיעוט דכסותך יעו"ש באורך. והבית יעקב סי' קי"ד חילק דשאני לולב מציצית וקידושין דבלולב פסלינן שאול דפסול אפילו מתנה ע"מ להחזיר אלא דמ"מ מועיל שנותן לו מתנה גמורה דאז לא הוי כמו ע"מ להחזיר כיון שהוא מתנה גמורה ואח"כ יחזירהו לו במתנה וכמ"ש הרא"ש ושו"ע שצריך לחזור וליתנו לו במתנה גמורה עיי"ש, ושם מפורש בהדיא בדבריו דאם אינו חוזר ונותן לבעליו במתנה אלא שנותן לו בכל לשון וכו' הוי כמו שאול, וז"ל הרא"ש שם ואחר שיצא בה צריך לחזור וליתנו לו במתנה בשעת חזרה וכו' לא כן בקידושין וציצית דהוי כמו שאול יעו"ש באורך. ואני בעוניי איני רואה חילוק דגבי קידושין וציצית נמי אי אמרינן דלא מהני שאול אלא מתנה גמורה אמרינן מסתמא על מנת כן נתנו לו ונתנו לו מתנה גמורה כדי שיברך וכן בקידושין כדי שיקדש ומ"ש דבלולב צריך שיחזור ויתן במתנה ולא בלשון אחר דיפוי כח, לא ראיתי כעת כן בדברי הרא"ש דמ"ש דאם נתנו לו ע"מ להחזיר ולא החזירו לו לא יצא אלא צריך שיחזיר לו אין ללמוד מדבריו אלו כלל, ולו יהי דיהבינן ליה כל דיליה מה יענה למ"ש הט"ז ז"ל מכסותך דדומה ללולב.

והרב יד אהרן הי"ו תירץ לקושיית הט"ז דשאני הכא דהמיעוט הוא על טלית של ד' כנפות שאינה מצוייצת דפטור מלהטיל בו ציצית אבל במצוייצת ליכא מיעוט שאין לברך עליו יעו"ש. וליתא דכשממעט כסותך ולא של אחרים הוא בין מצוייצת בין אינה מצוייצת אלא דלדעת הרא"ש במצוייצת הוי כמו מתנה ע"מ להחזיר הא לאו הכי פטור הוא מכסותך.

והנכון לענ"ד כמו שתירץ הט"ז בסוף דבריו מקידושין וציצית ללולב דכיון דקפיד קרא התם דאינו יוצא בשאול לא שייך אומדנא יעו"ש. ומ"ש דבציצית גופיה כתיב כסותך לא ידעתי קושיא זאת דשאני לולב דקפיד קרא דבשאול אינו יוצא ברם בציצית אדרבא בשאול פטור והוא קולא שהיקל הכתוב וא"כ בלולב שהחמיר הכתוב דאינו יוצא בשאול אין לנו לפרש לשונו שנתכוון למתנה ולומר שיצא ידי חובה ולפטור לאדם מהמצוה משא"כ גבי ציצית שהתורה פטרתו כל דחזינן דעת שניהם שזה רוצה לחייבו וזה להתחייב אין כח בידינו לפוטרו.

הלכה ו

ומה וכו'. עיין להבית חדש סי' ט' האריך לפרש דעת רבינו דס"ל דלא גזרו אלא בכסות של פשתן וכו' וא"כ אפשר דמאי דכתב מותר ללבוש ציצית בלילה בשל צמר קאמר אפילו יש בו כלאים דכיון דהותר ביום הותר בלילה. וחוץ שדבריו דחוקים דבריו תמוהים ואיך כ"כ לדעת רבינו והא רבינו צווח ככרוכיא דאפילו ביום אסור כיון דאפשר בלא"ה כמ"ש בפירוש כאן בלשונו זה וז"ל ומפני מה וכו' ואין נדחה לא תעשה, וא"כ איך אפשר דגם בלילה שרי מפני שהוא של יום. ועוד קשה דלפירושו איך יתכן מ"ש רבינו שחובת הציצית ביום ולא בלילה וכך הו"ל למימר שחובת הציצית בכסות יום ולא בכסות לילה, ולזה יש ליישב. ומ"ש אכן בהגהות מיימוני הבין מדברי מהר"ם כדברי רבינו ושכן פירש רש"י והיינו וכו' הנה בהגהות מיימוני שבידינו כתוב בהיפך על שם רש"י וז"ל ודלא כרש"י שפי' כסות לילה המיוחד ללילה וכו' והיינו מה שפי' בשבת יעו"ש. ושוב ראיתי להב"ח סיים ויש נוסחא אחרת בהגהות מיימוני כתובים בטעות. ולענ"ד ליכא טעות כי שני הנוסחאות הן אמת כי יש שתי לשונות רש"י סותרין זה לזה וכנראה נעלם מעיניו מ"ש בשבת, וכ"כ מרן שכן דעת רש"י כרבינו מכח מ"ש פ' התכלת.

וכתב מרן וז"ל ואין להקשות שלא יטיל בו תכלת כיון שאפשר לקיים מצות ציצית בלבן שמאחר וכו' תכלת בציצית וכו' וא"ת וכו' ולי נראה וכו' יעו"ש. והילך דברי התוס' בכתובות דף מ' ע"א ד"ה כגון וא"ת והא כלאים בציצית אפשר לקיים שניהם שיעשה בטלית של צמר חוטין של צמר ואומר ר"י דבטלית של פשתן אי אפשר לקיים שניהם

דאי אפשר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא ואין לנו לאסור ללבוש טלית של פשתן וכו' יעו"ש. והנה לפי דברי מרן אלו דכל דשרי רחמנא כלאים בציצית לא אמרינן כל היכא דמצינן לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי לא תעשה נאה דורש ומתרץ מרנא מהר"ח אבולעפיא בעץ החיים לשונות הרמב"ם הל' תמידין ומוספין על מ"ש הש"ך ביו"ד דאם מל תוך ח' יצא וא"צ להטיף דם ברית דא"כ מילה אמאי דחיה שבת, וז"ל וקשה מילה לאו כלום היא דשאני מילה דגזרת הכתוב היא ביום אפי' בשבת והיכי משכחת לה שימול בשבת מאחר דתוך ז' כשר בדיעבד ולהכי אתא יתורא דביום דלא תימא כבעלמא וכו' אלו דבריו. ונמצאו דבריהם אחדים דכל דהתורה ריבתה להתיר בפירוש האיסור לא אמר כל היכא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודוחה לא תעשה ונמצא אין מקום למ"ש בסיפרי אשר קריתי אגורה באהלך בחלק יו"ד דף ל"ז שקושיית הש"ך היא קושיא אלימתא והיא קושיא לאלהינו דאמאי שרי לחלל שבת יעו"ש דברי, ברם מדברי מרן אלו נראה דלא ס"ל הכי אלא כל דשריא רחמנא כך היא גזרת הכתוב ועד כאן לא אמרינן כל היכא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא לדידן דיכולין אנו לקיים שניהם אמרינן לא אתי עשה ודוחה ל"ת. אמנם מדברי התוס' דלא כתבו כדברי מרן ותירצו דכיון דבטלית של פשתן אי אפשר לקיים שניהם דאי אפשר להטיל ביה תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא נמצא דשפיר י"ל כמ"ש הש"ך ז"ל דיכולין אנו לומר לאלהינו אמאי התיר האיסור כיון דיכולין אנו לקיים שניהם והוא ש"ס ערוך בנזיר דף נ"ח ע"א וז"ל ומי כתב קרא הכי והאמר ריש לקיש כל מקום וכו' ואי לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה ע"כ, ופי' רש"י וז"ל ומי כתב קרא הכי כלומר כיון דאינו מגלח כולה בחד זימנא לא מיחייב משום דהקפת כל הראש לאו שמיה הקפה מי קא כתביה רחמנא לקרא דאי עביד דרך איסור דמקיף ואח"כ מגלח לא מיחייב והא שפיר עדיף דליגלח כוליה דהא מקיים עשה דמצורע ולא קא עבר הלאו דלא תקיפו דהכי עדיף טפי כדריש לקיש דאמר כל מקום וכו' ע"כ, הרי דאף דהתורה התירה האיסור מותבינן דכיון דיכול לקיים שניהם כדריש לקיש למה התיר הכתוב את האיסור וכדעת הש"ך וכדפירשנו דבריו שם בסיפרי, וכן הקשה הרב החסיד עניו מאד מהר"ם בן אדרת ז"ל מהך ש"ס דנזיר למרן ז"ל הביא דבריו הרב מרכבת המשנה ז"ל כאן יעו"ש דהך סוגיא דלא כמרן וכן סוגיית שבת דף קל"ג ע"א ואי איכא אחר ליעבד אחר דאמר רשב"ל וכו' וכמ"ש שם יעו"ש וכ"כ התוס' שם דף ק"ל ע"ב ד"ה שלא יעו"ש ונמצא התוס' דהתם והכא שוין וכהסוגיות הנ"ל והיינו כהש"ך ז"ל. אך ע"פ סברת מרן זו לא מייתבא מ"ש מהר"י אשכנזי שם בשער המלך שהבאתי עוד שם בס' אגורה באהלך דלדברי התוס'

בשבועות מילה בשבת יהיה ע"י קטן או נכרי וכו' יעו"ש, די"ל דקרא דוביום אפי' בשבת אתי להיכא דליכא נכרי וגוי וא"כ קושיית מהרי"א שפיר קשיא אף לדברי מרן אלו, ועיי"ש שתירצתי דבנכרי וקטן איכא פיקוח נפש ושפיר דחוני בזה דמאן דמותיב שפיר קא מותיב דהקושיא היא למ"ד דמילת נכרי כשרה מדאורייתא וכדאיתא פרק אין מעמידין דלרבנן דר"ע אפי' מדרבנן כשר באחר עומד על גביו וכן בקטן נמי לכו"ע קטן מל ולא חיישי רבנן למידי. ואמת יהגה חכי דכשכתבתי התירוץ הזה היה בע"פ בלי ראות ספר וקושיית מהרי"א במקומה עומדת וכעת נראה לתרץ ע"פ מ"ש רבינו פ"ה מהל' שבת ה"ד וז"ל כשעושין וכו' לא ע"י נכרי וקטנים וכו' וכתב מרן שמא יאמרו הרואים בקושי התירו וכו' ויבוא הדבר לשלא ימצאו נכרים וקטנים ולא ירצו לחלל שבת ע"י גדולי ישראל וכו' אלו דבריו בקיצור, ואף אנו נאמר הכא שמא יאמרו הרואים בקושי התירו ולא ימצאו נכרים וקטנים למול וכמעט יעבור היום ולא נימול בשבת והתורה אמרה ביום אפילו בשבת.

ועוד נראה לומר ע"פ מ"ש התוס' פ' ר"א [דמילה] דף ק"ל ע"א ד"ה ר"א שהקשו וז"ל וא"ת יביאו התינוק אצל כלי וכו' ועוד י"ל כיון דיותר בקל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בש"ס וכו' יעו"ש, נמצא דלר"א עבריין אדאורייתא אף שאפשר לקיים המצוה בלא"ה כדי לקיים המצוה מהר וא"כ לדידן ממנו ניקח ומהלינן בשבת ע"י ישראל ולא ע"י נכרי וקטן כדי למהר המצוה ולא לחזור אחר נכרי וקטן וק"ל.

ודע שתירוץ ב' זאת של התוס' לא אזלא עם מה שתירצו שם בעמוד ב' ד"ה ומי שרי שכתבו וי"ל דכה"ג לא הוה שרי רבי אליעזר כיון דיכול להביא בדרך מעורבת בהיתר גמור וכו' עכ"ד, דהא הכא לתירוץ זה להביא תינוק הוי היתר גמור דהחי נושא את עצמו דדוקא ברוכב ע"ג בהמה אף דהחי נושא את עצמו איכא איסורא דרבנן שמא יחתוך זמורה ברם באדם הנושא את החי ליכא איסורא כלל ואפ"ה כתבו דכדי למהר עבריין אדאורייתא אף דיכול לעשות בהיתר גמור וזה כתבתי ממ"ש התוס' דליכא איסור שבת כלל ושוב ראיתי להרב חידושי הלכות [מהרש"א] שכתב דאיכא איסורא דרבנן יעו"ש.

ברם מ"ש עוד החידושי הלכות בכוונתם דלאו [נחתי] לאקשויי מכח דריש לקיש דכל מקום שאתה יכול לקיים שניהם מוטב ואי לאו יבוא עשה וידחה לא תעשה אלא דמסברא נחתי להקשות אמאי לא נקט תיקון וכו' לא יכולתי הבינו דהא בהדיא כתבו דהשתא ליכא איסור שבת כלל וכן מהראיה שהביאו לתירוצם מההיא דפעם א' ואם כן נראה דהכל א' ולקמן [ד"ה שלא ברצון] הביאו דברי רשב"א לחוד ולא תירצו, דסמכו אדהכא, ומ"מ התי' יוצא לדידן דאמירה לנכרי וכ"ש לקטן שבות ודוק. ודע דבעיוני בזה

ראיתי לרש"י בנזיר שם (והוא מפרש אחר) שכתב כדר"ל דאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה כגון גדילים תעשה לך ולא תעשה כגון לא תלבש שעטנז לקיים את שניהם דלטלית של צמר ציצית של צמר ולשל פשתן ציצית של פשתן ואם אי אתה יכול לקיים שניהם כגון מילה בצרעת וכו' עכ"ל. ולא ידעתי אמאי נייד למצוא אי אתה יכול לקיים שניהם במילה בצרעת והא בציצית גופיה איכא ג"כ אי אתה יכול לקיים שניהם כגון בטלית של פשתן תכלת שהוא עמרא דאי אפשר לקיים המצוה בלא העברת הלאו ומדלא כתב הכי נראה דס"ל דזה לא מקרי אי אתה יכול לקיים שניהם דהא יכול לקיים שניהם דיעשה טלית של צמר ובחוטי תכלת שהוא הכל של צמר ואינו עובר הלאו דלא תלבש שעטנז והא ליתא או כמ"ש מרן ז"ל דא"כ כלאים דשרייה רחמנא היכי משכחת לה או כמ"ש התוס' דבטלית של פשתן חשיב אי אפשר לקיים שניהם וכ"כ רש"י במנחות דף מ' וז"ל אבל תכלת דצמר דאי אפשר במינו דכל תכלת צמר [הו"א] רמינן אי לאו משום גזרה דקלא אילן, ועיין עוד שם מ"ש רש"י בנוסחאות שונות באופן שדברי המפרש בנזיר קשים.

וראיתי להתוס' שם ד"ה כיון וכו' לעיל וכו' א"נ מדאורייתא שרייה וכו' דכלאים ממש הותר אצל ציצית ולא משום דחיה והא דמסקינן לעיל דפוטר היינו מדאורייתא וכו' אלו דבריהם וקשה לי דא"כ דכלאים בציצית היתר גמור הוא ולא דחוי היכי פשיט מיניה ביבמות (ד"ד) [דף ג'-ד'] דאתי עשה ודחי לא תעשה דקאמר התם ותו לא תעשה גרידא מנלן דדחי דכתב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך וכתב רש"י אלמא אתי עשה ודחי ל"ת, הא שאני התם דהוי היתר ולא דיחוי וכעת קשה, וא"כ לפי זה צ"ל כמו שכתבו התוס' עוד א"נ מסקנא לא קיימא הכי ונשאר מסקנא כדסלקא דעתין דכלאים בציצית הוי דיחוי וכן נראה שהוא דעת רש"י שם ואף שסתם והוא ברור. והנה מתוך דברינו אלה ונראין אמת ויציב דכלאים בציצית הוי דיחוי ולא היתר נראה דאין מקום אחרי נשיקת ידיו ורגליו למ"ש הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג הלכות מגילה סי' ג' על מה שפי' רש"י גבי גדול כבוד הבריות כגון זקן ואינו לפי כבודו שדוחה לאו דלא תוכל להתעלם יעו"ש בברכות דף כ' ע"א ברש"י ותוס' ד"ה שב ועל תעשה שאני שכתבו על פי' רש"י ולא נהירא וכו' וכתב הרא"ם על דבריהם וז"ל ונראה דלק"מ דשאני טומאה דבההוא גופיה דאזהרת בל יטמא מפרש קרא בעמיו לאפוקי מ"מ כי היכי דמפרש גבי טומאה כי אם לשארו לאפוקי קרובים אבל אזהרת לא תוכל להתעלם דלא מפרש בה מלבד זקן וכן באזהרת שבת דלא מפרש בה מלבד מילה ופסח ותמיד הו"ל אזהרה לכל ישראל והדר מפיק זקן ותמיד ופסח ומילה וכו' אלו דבריו, וכלאים בציצית הוי תברתיה דהוי זה בצד

זה לומר אף דאסרתי כלאים מלבד ציצית דלא אסרתי והוי כמו בעמיו וכי אם לשארו ואפ"ה נדחה קרו לה ולא היתר ונמצא שפיר מקשו התוס'. ומתוך הכתוב מדברי התוס' והרא"ם הראת לדעת דמילה היא דחויה וכדכתיבנא שם בפשיטות בס' אגורה באהלך.

הלכה ז

וסומא חייב בציצית וכו'. פרק התכלת דף מ"ג והוי ככו"ע דרבנן נמי ס"ל הכי במכל שכן דכסות לילה וכמ"ש רש"י שם, וקרא דוראיתם אותו מוקמי ליה לראה מצוה זאת וזכור מצוה אחרת. ודבריו סתרי למ"ש רש"י בסוכה דף י"א גבי הא דרב עמרם חסידא יעו"ש, ועיין מ"ש לעיל בהל' א'. וכן קשה לגאון הביאו הרא"ש הלכות תפילין וז"ל סומא פטור מן הציצית ומן התפילין דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא ותמה עליו הרא"ש דוראיתם בסומא הוא דכתיב וכו' והא הוכחנו דלכו"ע סומא חייב בציצית ואיך כתב דפטור מדכתיב וראיתם, גם הרא"ש למה לא תמה עליו כן. ומדברי הרב יד אהרן הגהת הטור בהלצתו לטובה על הרא"ש סי' י"ז מוכח דס"ל דלרבנן סומא פטור כמ"ש רש"י בסוכה, וזה אינו כמ"ש. אך קשה שם בש"ס אמאי לא מוקים קרא דוראיתם אותו לרבנן למעט כסות סומא דפטור, וי"ל דכל היכא דמצינן לאשוינהו טפי עדיף. ושם בתוספות סוף ד"ה ור"ש פוטר כתבו וז"ל וה"נ אין להקשות דנדרוש כי היכי דמרבינן גבי אכילת מצה דהתם שאני דכתיבי בחד קרא עכ"ל. ר"ל כיון דכתיבי בחד קרא אמרינן כי היכי דנתרבו להא נתרבו להא וכ"כ בערכין דף ג' הואיל ואיתרבו לאכילת חמץ איתרבו לאכילת מצה, ולכאורה דבריהם אינם מובנים דזה עצמו תמיה לן דמאי שנא זה מזה ומה מתרצי, אלא דרצונן לומר דכיון דמחד קרא נינהו מיתרבו לכולהו והכא בציצית היינו מכח דהוקשה כל התורה כולה לתפילין וכמ"ש שם ודבריהם עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. ובזה נתיישב מה שהקשה הרב יד אהרן הי"ו באו"ח סימן י"ז היכי קאמר בש"ס גבי כהנים נהי וכו' מכלל דאי הוו פטירי מכלאים מכל וכל הוו פטירי מציצית והא אינם בחד קרא יעו"ש ודוק. ומ"מ מתוך מ"ש התוס' יבמות דף ד' מוכח דמ"ש הכא כיון דמחד קרא הוא היקש כלומר וכאן הוא סמיכות, וכבר זה עצמו דחו הם עצמם מהא דאיתא בש"ס כהנים אצטריכא ליה והיא ממש קושיית הרב יד אהרן נר"ו.

הלכה ח

מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה בין בחול בין בשבת וכו'. וכ"כ פי"ט מהלכות שבת. ויש להקשות לפי מ"ש מרן הב"י בסי' כ"ט הל' תפילין וז"ל ולפ"ז צ"ל שמ"ש רבינו דבערב שבת בין השמשות צריך להסירם לא משום דאסור להניחם הוא אלא משום דכיון דאינו זמן חיובם צריך להסירם דחיישינן דילמא נפיק בהו לרשות הרבים ואע"ג

דמדאורייתא לא מיתסר למיפק בהו לא הוי גזרה לגזרה דכיון דאין לו צורך להניחם אפילו למידי דרבנן חיישינן עכ"ל, א"כ גם בציצית יהא אסור ג"כ לעבור ברה"ר שמא יפסוק ואף דהוי גזרה לגזרה מכל מקום כיון דא"צ כלל (להניחם) [ללבשו] בלילה כיון דלאו זמן ציצית, ובהדיא התירו להעביר ברה"ר. ונראה לחלק דשאני גבי ציצית שהוא לבוש וכיון שצריך ללובשו בשעה זאת אין לעשות גזרה לגזרה ברם גבי תפילין דליכא מצוה בלבישתם ולא הנאה לגוף שאינו לבוש וכיון שאין צורך כלל גזרינן גזרה לגזרה.

וכיצד מברך וכו' להתעטף בציצית. וכ"כ בטור או"ח סי' כ"ב נתעטף מברך להתעטף וכו', ודקדק הב"ח דלמה שנה פרקו פעמים דהא כתבו בסי' ח', ותירץ וז"ל ושנאו הכא להורות דאע"פ שמברך שהחיינו על עשיית הציצית ונתעטף בה מיד אפ"ה לאחר העטיפה צריך לברך להתעטף ואע"ג שאינו עובר לעשייתן ממה שעבר עכ"ל. ור"ל דכיון דאיכא ברכת שהחיינו מתעכב בזה ולא נשאר שהות לברך ברכת ציצית קודם עטיפה כי היכי דתיהוי עובר לעשייתן אלו דבריו. ותמהני דלא זו הדרך לברך תחילה שהחיינו ואח"כ ברכת המצוה אלא בהיפך וכן כתב הטור הל' לולב סי' תרנ"א וכן הוא ודאי בכל המצוות וכן בברכת הנהנין וא"כ אין מובן לדבריו. ומ"ש הטור תחילה ברכת שהחיינו היינו משום דקאי דמברך אותה בשעת קניה ולא בשעת עטיפה. והנראה לי הוא דאתא לאשמועינן דאפילו אחר שנתעטף בה מברך וליכא בזה עובר לעשייתן וכמ"ש הב"ח דכן משמע מלשון התוספתא נתעטף בה מברך להתעטף בציצית ומשמע אחר שנתעטף וכן דקדק הרא"ש ז"ל בסוכה פ' לולב וערבה סי' ג' וז"ל נתעטף וכו' אלמא אע"פ שכבר נתעטף אומר אקב"ו להתעטף וכו' לפי שהמצוה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד וק"ל.

וכיצד מברך וכו' להתעטף בציצית. הרב הלבוש סי' ח' האריך להוכיח שיברך הבי"ת בשו"א ולא בפת"ח יעו"ש באו"ח סי' ח'. והשיירי כנה"ג כתב ומנהג המדקדקים כהרב הלבוש וכן הוא היה נוהג ברם הרב בית דוד שילש ג' סברות נגד סברא זו, הב"ח ומצת שמורים והרב צמח יעו"ש שכתב בשמם שצ"ל בפת"ח. ברם מ"ש משם הרב צמח בפת"ח הוא תמוה אצלי לפי מה שראיתי לשונו וז"ל ולכן צ"ל בציצית כפי לשון הלבוש עכ"ל, ואין להגיה שום הג"ה לפי שדבריו סובבים הולכים על דברי הרב נגיד ומצוה שמדבריו נראה ברור כדעת הלבוש והשתא הכא נמצא הרב הלבוש והשיירי כנה"ג והנגיד ומצוה והרב צמח סברי דיברך בשו"א ומה גם שהוא על דרך הסוד ואין בידי להכריע.

והטור או"ח סי' ח' כתב יתעטף בציצית מעומד ופירושו דגם הברכה יהיה מעומד וכמ"ש מדברי רש"י ז"ל שם והכי הוי ריהטא דלישנא יתעטף בציצית מעומד ויברך כך

וקאי גם לברכה, ומה שהפסיק באמצע וכתב וסדר עטיפתו אגב דכתב יתעטף פירש הסדר והלשון נרדף ולכן מרן בספר הקצר נשמר מזה והרחיק את הקרוב וקירב את הרחוק וכתב יתעטף בציצית ויברך מעומד ואח"כ כתב סדר העטיפה ומעומד שכתב קאי גם לעטיפה.

והבית חדש כתב משם סמ"ק דשאר פוסקים דגמרי לה מגזירה שוה דלכם לכם מספירת העומר, ולא קשיא גזירא שוה למה לי דהא גרסינן בירושלמי כל הברכות מעומד דאין זה אלא בברכת המצוות וכו' אך קשה ממילה ולולב דמפיק לה משום דכתיב לכם תיפוק ליה שהם ברכת המצוות וצ"ע עכ"ל. ולי נראה דצריך לכם לעכב דלשאר ברכות אינם דוקא למצוה מן המובחר וכמ"ש הר"ד אבודרהם ז"ל וצריך לברך מעומד ושש מצוות הן עומר לבנה ציצית שופר לולב מילה ואנו למדים באלו מג"ש מלכם לכם ויש מצות אחרות שמברכים עליהם מעומד לכתחילה ואם לא בירך מעומד אין לחוש כגון הלל וכו', נמצא דיש הפרש בין שש אלו להשאר ולכן איצטריך לכם בכולהו הנך. ואף להי"א שהביא הרד"א שם נראה דלא פליג ע"ז וכמו שהבין הרב דרכי נועם חלק או"ח סי' ג', אלא הכי פירושו וי"א כלל לזה כי כל מצוה שאין בה הנאה מברכין עליה מעומד עכ"ל, כלומר כמו סימן לדבר לאיזה ברכות ראוי לברך מעומד בין למצוה מן המובחר בין להנך דכתיב לכם, מצוה שאין בה הנאה ולא פליג אדלעיל וכן מתפרשין דברי הארחות חיים שחילק בין ברכת הנהנים לברכת המצוות דהיינו לכולם בכולל ברם יש הפרש בין הנך דכתיב בהו לכם להשאר, וחילק בהכי משום דהירושלמי לפי האמת איירי בהכי בכולהו כדעת הרד"א.

ובטלית קטן כתב מרן בב"י סי' ח' דמברכין עליו להתעטף ולא על מצות ציצית. והקשה הרב בני חיי משם מורו זקינו דסותר עצמו ממ"ש בספר הקצר דכתב שם דיכול לברך להתעטף מכלל דעיקר ברכתו היא על מצות ציצית. ולתרץ זה מצאתי כתוב דמ"ש יכול היינו דיכול לברך להתלבש וכמ"ש מהרי"ל הביאו החבי"ב יעו"ש. ולי לא נהירא דהיכן כתיבא סברה זאת כי היכי דליסמוך מרן עלה נוסח זה לא נמצא למי מקדושים דקדים למרן דלא הזכיר כן בב"י. ולענ"ד פשוט דמ"ש מרן יכול ר"ל דיש לברך כן אף דליכא עיטוף ולשון יכול ר"ל שפיר שייך לשון זה.

ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה וכו'. והקשה המג"א ז"ל סי' י"ט ס"ק א' דמאי שנא ממזוזה דקי"ל שצריך לברך כשקובעה דהתם נמי קי"ל חובת הדר הוא דכל זמן שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכו'. והרב יד אהרן תירץ וז"ל ולי נראה דלא דמי כלל רק דכתיבת המזוזה עם עשיית הציצית הכל אחד וכשם דבעשיית הציצית ליכא ברכה כן

בכתיבת המזוזה ליכא ברכה נמצא דציצית ומזוזה כחדא סלקין וכו' יעו"ש. ואני אפרש קושיית המג"א אשר בזה אין מובן לדברי הרב יד אהרן נר"ו והוא דקשיא ליה דמאי שנא מציצית דכי היכי דבציצית אין לברך על עשייתה מטעם דבשעת עשייה ליכא מצוה כי אם בלבישה ואז חייב ומברך כן במזוזה שהיא חובת הדר דאי אינו דר בה פטור נמצא דכשקובעה ואינו דר בה פטור באותו זמן ואינו חייב לברך אלא בנכנס לדור בה וא"כ למה מברך בקובעה נמצא דלבישת הטלית ונכנס לדור בבית דומה בדומה וא"כ מה ירווח בדמיונו.

ועוד יש לדקדק בדבריו דאימא דכתיבת המזוזה דומה לטויית החוטין או שזירתן והוי דומה בדומה באופן שדברי המג"א נכונים. וראיתי להרב בני חיי ציין בשם המג"א שאם היה לבוש ציצית ונפסקו לו והטיל בו ציציות אחרות שמברך אקב"ו לעשות ציצית ואחריו נמשך היד אהרן נר"ו ודבריהם תמוהים דהמג"א חזר בו שכתב וז"ל ואה"נ וכו' מברך לעשות ציצית כמו במזוזה מיהו י"ל שאחר מיד שנפסק מחוייב לפושטו לתקנו וכו', הרי שחזר בו מטעם דכיון דמחוייב לפושטו מיד כשעושהו הרי אינו לבוש בו ולכן אינו מברך לעשות ציצית וז"ש ומיהו וכו'. ולדעתם קשה דאיך הוי נותן טעם שיברך כן משום דמיד כשנפסק חייב לפושטו אדרבא כלפי לייא וכמ"ש.

הלכה ט

נפסקו לו חוטי לבן וכו' זורקן באשפה וכו'. ובטור סי' כ"א כתב ציצית וכו' ויכול לזורקן וליכנס בהם לבית הכסא ויראה דאפילו בעודן במצוותן מותר להשתמש בהן עכ"ל. פי' דבריו ע"פ מ"ש התוס' בשבת דף כ"ו יעו"ש ותורף דבריהם וז"ל וא"כ לא דמי לכל האיסורין לנר חנוכה לא דמי דשם מיירי שרוצה להשתמש בשעה שיש חיוב להיות הנר דולק לא כן ציצית דבשעה שמשתמש אינו מבקש בעת ההיא שיהיה עליו שם מצוה יעו"ש.

ואני תם לא אדע שכו"ל דברים אלו שהם לכאורה קשי ההבנה דעדיין מאי שנא טלית מנר חנוכה דהא גלוי וידוע הוא דכל שעה שלובש ד' כנפות בלא ציצית עובר בעשה דגדילים תעשה לך וא"כ כשלובשו אי מבטלו לציצית כשמשתמש בו ואינו רוצה שיהיה שם מצוה עובר בעשה וא"כ איך אפשר ינוח דעתו של זה בביטולו לעבור עליו בעשה הא ודאי ליתא. ועוד לו יהי דיהבינן ליה כל דיליה ונאמר דכשרוצה להשתמש בו אינו רוצה שיהיה שם מצוה עליו ואע"ג דעובר בעשה א"כ כ"ש בנר חנוכה דבשעה שמשתמש ממנו מבטל למצוה ואף שהוא חיוב באותה שעה להדליק מה בכך. ומ"ש הב"ח בדברי הטור הוא נאה ומתקבל ומה שתמה עליו הט"ז וז"ל וזה תימה דבהא ודאי גם השאילתות

מודים דמותר ומנא ליה דאוסר עכ"ל, ולענ"ד הטור טעמו ונימוקו עמו לדקדק מדברי השאילתות דאוסר אפילו בזה מדכתב אסור וכו' למעבד צרכיהון במידי דעביד למיפק ביה ידי חובת מצוה כגון חוטין הקבועין וכו', ומהאי לישנא משמע בהדיא דאף דבאותה שעה לא עביד מצוה אסור וזה ג"כ מ"ש והושענא לאורוחי ביה אף דבאותה שעה לא עביד מצוה כגון דעביד אחר שיצא ידי חובת נטילה ועביד לצאת למחר ידי חובתו וכו', וז"ש הטור בסוף דבריו לדחות לדברי השאילתות שאינו דומה לדם דדם שאני כשמכסה ברגל עושה המצוה דרך בזיון וכיון דהוי בשעת עשית המצוה אסורה מה שאין כן כאן דבשעה שמשתמש בו אינו עושה מצוה כי הוא כלי קופסא באותה שעה ושפתיים ישק.

אך קשה מה שסיים הב"ח וז"ל ומ"ש במקצת ספרים בסוף הסי' וכ"כ הרמב"ם מותר ליכנס בציצית לבית הכסא ולבית המרחץ ר"ל כיון דמתיר ליכנס לבית הכסא ולבית המרחץ אלמא דלא אסרו אלא לעשות המצוה דרך בזיון וכל שאינו בשעת המצוה שרי עכ"ל, ושותיה דמר לא ידענא דהא כשלובשו הרי הוא מקיים המצוה שמחוייב אז להטיל ציצית והרי זה דומה לנר חנוכה ממש דבשעת הדלקתן מקיים המצוה ואסור ליהנות מהם וכמ"ש הוא עצמו דבזה מודה הטור ואיך בציצית סובר דבשעת לבישתו אינו מקיים המצוה עד שמזה נסתייע ממ"ש הרמב"ם. ולי יראה ע"פ דרכו דלעולם בשעת עשיית המצוה אסור להשתמש בו והא דשרי ליכנס בו לבית הכסא היינו משום דבזה ליכא שום בזיון דאינו משתמש בו כלום ומ"ש וליכנס בהם לבית הכסא לאו משום בזיון נגע בה לומר דאף דאיכא בזיון שרי אלא מלתא באפי נפשה והיינו מההיא דפרק התכלת וכמ"ש מרן ז"ל ובזה ליכא בזיון דמעולם אין סברא שיפשוט אדם לבושו כדי לעשות צרכיו דלעולם צריך לנהוג בו כמו לבוש וז"ש וכ"כ הרמב"ם מותר לאדם ליכנס לבית הכסא וכו' כלומר דאף דס"ל דלא אמרו דתשמישי קדושה נזרקין אלא דוקא אחר שנעשו מצותן ולא קודם וכדעת השאילתות וכמ"ש מרן לדעתו אפ"ה מתיר ליכנס עמו לבית הכסא נמצא דבזה ליכא בזיון וא"כ משו"ה מתיר אני ג"כ אף שהיא שעת המצוה.

והנה בנימוק"י הל' ציצית כתב ג"כ בשם גאון דמותר ליכנס בציצית לבית הכסא והביא הוא ראיה מדאיתא פ' התכלת דרב יהודה הוה מברך כל צפרא להתעטף בציצית משום דקסבר כל זמן שמניחה מברך עליה וכו' הביאו הב"י סי' כ"א יעו"ש. ולענ"ד נראה להביא ראיה מדאמר פרק לולב וערבה רבא הוה קאי ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך וכי איצטריך זמנא אחרינא וכו' ומשי ידיה ומנח תפלין וכו' ואינו מזכיר הנחת ציצית נראה שלא היה מסלקו כדי ליכנס לבית הכסא ואין לדחות דלעולם שהיה מסלקו ואינו מזכירו כמו שאינו מזכיר לבישתו בתחילת היום דמה שאינו

מזכירו משום שהיה ישן עמו וכדקא ס"ד בש"ס בפרק התכלת לדעת רב יהודה דרמי תכלתא וכו' ומדקא ס"ד התם כן ש"מ דכך היה מנהגם וכן היה נוהג רבא ולא היה מברך בבוקר דהיה סובר לילה זמן ציצית הוא כרבנן ואין לילה מפסיקו או אפילו כר"ש וכסות המיוחד ליום ולילה חייב וכדעת הרא"ש וטור וסייעתיהו בסי' י"ח יעו"ש, ברם אי אסור לילך לבית הכסא עמו והיה מסלקו היה צריך להזכיר לבישתו אלא ודאי דליכא איסורא בזה ובראיית הנימוק"י שדי נרגא הרב יד אהרן יצ"ו דלעולם שהיה מסיר הטלית כשהיה נכנס לבית הכסא ומה שלא היה מברך בלבישתו משום שהיה בדעתו ללובשו מיד דא"צ לברך וכמ"ש הטור סי' ח'.

ולענ"ד ראייתו ברורה דמוכח שם לדעת ר' יהודה דאפי' בדעתו ללובשו מיד דליכא היסח הדעת צריך לברך מדמותיב הש"ס שם אי הכי כל שעתא ושעתא נמי וכו' ומאי קושיא כיון שהיה בדעתו ללובשו וליכא היסח הדעת א"צ לברך ודאי דס"ל דאפ"ה צריך לברך וא"כ כשהיה פושטו ליכנס לבית הכסא צריך לברך בלבישתו ואיך הוי דוקא בצפרא ודאי מוכח דא"צ לפושטו ברם לדעת הטור דס"ל דכל דליכא היסח הדעת א"צ לברך אין ראיית הנימוק"י ראיה וצריך להביא ראיה כמ"ש לענ"ד מההיא דפרק לולב וערבה. אך קשה להטור דס"ל דכל דליכא היסח הדעת א"צ לברך מש"ס זאת דפרק התכלת דמשמע דאפילו דליכא היסח הדעת צריך לברך וכמ"ש מדמותיב הש"ס כל שעתא ושעתא וכו'. ומכל הכתוב ראיה למ"ש המג"א סי' כ"א בשם האר"י דיש לשכב בלילה בטלית קטן והביא ראיה ושדי נרגא יעו"ש, וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ב' סי' י"ג הביאו ב"י סי' ח' יעו"ש. ועיין בטור סי' כ"א מ"ש בשם השאלתות ומ"ש בב"י עליו וז"ל ואיני מבין דבריו עד והא דקאמר בשאלתות עד דהא אין יוצאין בחסר וכו' יעו"ש.

ולענ"ד דבריו תמוהים דאיך אפשר לומר דמ"ש בשאילתות ואתרוג דמצוה למיכליה היינו כשאין בו יותר מכביצה או ביום ראשון דאין יוצאין בחסר וכו' הא במציאות אלו פסול מדינא ואינו יוצא ידי חובה והשאילתות בפירוש מתורת בזיון נגע בה וכמ"ש ברור בדבריו.

הלכה י

ואם נתכסה בלא ציצית הרי ביטל מצות עשה וכו'. סתמו כפירושו דבין בחול בין בשבת כל דמתכסה בלא ציצית עובר על ביטול מצות עשה והיינו כסברת הר"ר שלמה הביאו המרדכי הובא בב"י או"ח סי' י"ג ברם ר"י השיב עליו דלא אמר הכתוב לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית דאז ודאי היה הדין עמו דגם בשבת עובר אלא מצות עשה גרידא להטיל בו ציצית ומ"מ אין הטלית אסור וגם אין עובר אם הוא שבת כיון

שאינו יכול להטיל בו ציצית משא"כ בחול דעובר כיון דיכול להטיל אלו דבריו. והנה על סברא זאת הקשה המג"א סי' הנזכר ס"ק ח' מש"ס שבת דף קל"א ריש ע"ב דאמרו שם למ"ד ציצית חובת טלית אם קיימו בביתו בלא ציצית עובר בעשה אפילו בשבת וא"כ למ"ד דציצית חובת גברא למה יהא מותר ללובשו בשבת מן התורה בלא ציצית וכו' ע"כ. וראיתי להרב לשון למודים חלק או"ח סי' ח' כתב דלא דמי כלל דיש הפרש ממ"ד חובת מנא למ"ד חובת גברא דמ"ד חובת מנא לעולם חיובא רמיא עליה וליכא אופן לפטור משו"ה חייב גם בשבת משא"כ למ"ד חובת גברא כיון דאיתיה בתקנתא שאינו לובשו ואי נמי לובשו יכול לפושטו א"כ עשה דהטל ציצית לאו בשבת וכו' יעו"ש שהאריך.

ולענ"ד מאן דמותיב שפיר קא מותיב דמידי הוא טעמא דפטר הר"י ז"ל כשהוא שבת דליכא איסור עשה משום דלא כתב קרא לא תלבש בגד וכו' אלא מצות עשה להטיל ציצית בד' כנפות והרי זה דומיא דמעקה ומזוזה דלא אסר הכתוב לדור אלא הטיל הכתוב לעשות מעקה ומזוזה וא"כ כשלובש הד' כנפות ואינו יכול לציית בו ציצית ליכא איסור עשה א"כ גם למ"ד חובת מנא לא אמר הכתוב לא יהא לך בגד בת ד' בלא ציצית אלא הטל ציצית וכל שהוא שבת דאי אפשר להטיל למה יהיה עליו איסור ואמרו בש"ס דאם לא מטעם דיכול להפקירן חייב להטיל בו ציצית וביטול דבריו שהאריך שם הוא זה דלמ"ד חובת מנא משום דיכול להפקירו נפטר ממצות עשה וחייב אם ציית בשבת הא לא היה טעם דיכול להפקירן חייב לציית בשבת הכי נמי למ"ד חובת גברא כיון דיכול שלא ללובשו וליפטר ממצות עשה חייב אם ציית בשבת הא אי ליכא טעמא דיכול שלא ללובשו היה חייב לציית בשבת נמצא דליכא פיטורא דהטלת ציצית משום דלא אמרה תורה לא תלבש אלא הטל ציצית אלא הכל שוה וא"כ כדי ליפטר בשבת צריך שלא ילבשנו ואם לבש צריך לפושטו דומיא דלמ"ד חובת מנא שכדי שיפטר מהטלת ציצית צריך שיפקירנו ולכן אם ציית בשבת חייב דאיתא בתקנתא דהפקר וכל דלא הפקירו עובר האיסור עשה ומ"מ אינו יכול לציית בשבת. היוצא מן האמור דאיסורא איכא גם בשבת אם לובשו למ"ד חובת גברא וכן למ"ד חובת מנא אם אינו מפקירו.

ובתוך דבריו כן תמה בדברי התוס' דיבמות דף צ' ד"ה כולהו וז"ל ואיברא דהתם צריך למיהב טעמא דנהי דיכולין לגזור ולאסור תכלת דהותר מן התורה משום גזירה מ"מ להתירו שילבשנו בלא ציצית אין כח וכו' אלו דבריו בקיצור נמרץ. ולא ידעתי את שיחו דהא כתבו התוס' טעם לחקירה הלזו דמעיקרא בתחילת הלבישה לא חייביה קרא עד אחר העיטוף ואחר העיטוף הוא דרמי רחמנא עליה מצות ציצית וכיון שכן כשאינו מטיל ציצית הוי שב ואל תעשה ומשום גזרה דרבנן פטרוהו ממצות ציצית נמצא דבתחילת

הלבישה לאו מהיתר חכמים הוא שהתירוהו אלא התורה התירתו והיתר חכמים הוא אחר הלבישה שהוא שב ואל תעשה ועיי"ש שהביא דברי התוס' דפרק אלו נערות דף מ' ד"ה כגון כדי ליישב לחקירתו וכתב על דבריהם וז"ל וכנראה דקשיא להו וכו' יעו"ש, ובפירוש קשיא להו מאי דקשיא ליה וכוונתם מבוארת לך נא ראה בחידושיי הל' ו' ועיין מה שהקשה עוד המג"א דלמה יהא אסור ללובשו אפילו בחול וכו' ועיין בחידושיי פ"י מהל' כלאים הכ"ט מאי דכתיבנא לענ"ד.